

hele. Warburg evner at perspektivere, så læseren forstår hvorfor og hvordan tingene hænger sammen som de gør. For drengenes vedkommende gælder det først og fremmest lærdom og den gudsbenådede lyst til at spørge, når man er gået i stå. Torah og Talmud lige fra barnsben til graven. Hovedet plejes og bleges på bekostning af kroppen, der nærmest er et vedhæng.

Endelig fortjener redaktionen ros for at have fremprovokeret et lille kunstværk i form af et brev fra Dea Trier Mørch. Hun evner at berette sprudlende om sin slægt. Her serveres ingen bedstemoder i skarp sauce. Deas kosmopolitiske indstilling får hende til at drømme om en *fornyet dansk kultur* og netop her "må vi regne med betydelige bidrag fra kugleskøre danskere à la Grundtvig, Brandes i kombination med fagbevægelsen og vennerne fra Verona Pizzeria, Tong Engs Kinagrill, Indisk Køkken, Elias Levins rideudstyr, Samson Kosher, den tyrkiske grønthandler og den pakistanske døgner. Det er i dette (kultur)møde, den skabende energi opstår". En værdig talsmand for en livsbekræftende integration i modsætning til den rodløshedsskabende assimilation.

Emile Danino

Tragediens genfødsel

Lars-Henrik Schmidt: *Viljen til orden*. Modtryk 1988, 115 sider, 125 kr.

Kan historien forstås som en proces uden subjekt og formål? Kan det overhovedet lade sig gøre at tænke en strategi uden subjekt og uden endemål? - Sådanne subtile spørgsmål stiller Lars-Henrik Schmidt sig i *Viljen til orden*, som tager tråden op efter Nietzsche, der for 100 år siden i *Zur Genealogie der Moral* kritiserede metafysikken for, at den uvilkårligt tildigtede en "Täter" til "Tun". Problemet består simpelthen i, at mennesket er et efterrationaliserende dyr, som i sproget tilsætter instanser.

Schmidt radikaliserer Nietzsches indsigt, idet han undersøger metafysikkens *dobbelte* installation af et "subjekt" som agent med intention: "Det lader sig åbenbart ikke gøre at fremstille eller forstå villen, som ikke fremtræder tildigtet en agent, et subjekt; og det lader sig ikke gøre at forstå noget med en vilje (et villende subjekt), som ikke er udstyret med en intentionaltitet (et formål): Vi ser et ansvarligt subjekt, der kan gøre rede for sine intentioner" (s. 10).

Grunden (det, der har været) og formålet (det, der skal komme) har tilføjede en tendens til at falde sammen i den vesterlandske metafysik: *dét, der har været, skal komme!* Den metafysiske tænkning er således en gentagelsestænkning - en identitets- eller enhedstænkning - der rummer en skjult vilje til Intet, til forskelsløshed eller død. Metafysikken er en *dødsutopi*, fordi den som radikal sidste instans sætter sin egen ophævelse. For Lars-Henrik

Schmidt gælder det derimod om at gøre forskellen mellem ingenting og intet gældende...

Viljen til orden er en eksplicitering af det forskningsprogram, som doktorafhandlingen *Den sociale excorsisme* (1987) stillede i udsigt, men ikke indløste. Bogen præsenterer således *effekterne* af Rousseau- og Nietzsche-læsningen, som - ifølge Lars-Henrik Schmidt - åbnede rum for en aktuel, idéhistorisk *forskydning* af den moderne filosofiske diskurs' refleksioner over erkendelsesteorien, metafysikken, æstetikken og etikken. I et nietzscheansk inspireret opgør med systemtænkningen - et opgør som tænker i "sammenhænge" og "forbindelseslinjer" frem for i totaliteter og systemer - konciperer Lars-Henrik Schmidt et net af "kategorier" som refererer til hinanden og forudsætter hinanden gensidigt: en videnspolitik, en erstatnings-metafysik, en konsumtionsteori og en transmissionsteori.

Den klassiske erkendelsesteori, som overvejede selve spørgsmålet om sandheden - modelleret over en subjekt/objekt-logik - er i det 20. århundrede historisk afløst af en selvlegitimeret videnskabsteoretisk problematik og reduceret til kognitionspsykologi. Lars-Henrik Schmidt erstatter derfor den systematiske refleksion over erkendelsens mulighed med en *videnspolitik*, der analyserer forbindelsen mellem det synlige og det sigelige - et videnspolitisk eksperiment, som beskriver konkrete regimer, deres konfliktualitet, deres forvaltning og acceptregler.

Den traditionelle refleksion over erkendelsen af "det andet" - naturfilosofien eller metafysikken som sådan -

foreslår Lars-Henrik Schmidt afløst af en *erstatningsmetafysik* eller immetafysik: dvs. af en bestemt kritik af metafysikken, der først og fremmest undersøger, hvorfor vi som sprogligt erfarende, endelige skabninger ikke kan *undgå* at konstituere metafysik. "Jeg frygter, at vi ikke slipper af med Gud, så længe vi tror på grammatikken", sagde Nietzsche i *GötzenDämmerung* og forærede dermed Lars-Henrik Schmidt det tragiske blik på metafysikken som et gement vilkår, vi må forlige os med. Erstatningskategoriens spil mellem distance og gentagelse gør en tragik gældende, der imidlertid ikke er sørgelig, da det ikke kan være anderledes.

Æstetikken eller (egentlig) sanselighedserfaringen, som i den moderne filosofiske diskurs reduceres til kunstrefleksion og således primært drejer sig om det skønnes og det sublimes analytik, afløses i *Viljen til orden* af en *konsumtionsteori*, fordi Lars-Henrik Schmidt insisterer på, at refleksionen over sanserne *igen* stiliseres i et analytisk arbejde med *smagens dynamik*, dvs. en analyse af den konkrete transformation af sansernes stemthed, og de hertil knyttede konsumtionsformer og -stile. Medens de videnspolitiske eksperimenter i bogen udgør et deskriptivt niveau, forskubber Lars-Henrik Schmidt altså tematikken til et nyt niveau, hvor konflikten mellem de forskellige betydningsuniverser og de manglende universelle konsensusværdier erfares og diskuteres som en "smagssag".

Endelig foreslås den klassiske moralfilosofi afløst af en *transmissionsteori*. I en fræk generalisering af psykoanaly-

sens overførsproblematik oparbejder Lars-Henrik Schmidt en anstændigheds- eller udleveringsetik, der forsøger at forstå forholdet mellem jeg-et og den anden (samt jegets anden, dets forandring) som den enkeltes *udleveren* eller *transmitteren* sig til en konkret indskrevet og tilsat anden. Det drejer sig kort sagt om at forstå en forandring, der ikke er en formidlethed over eller en udleverethed til den anden - og om at tænke en ny konkret etik, da det idag ikke længere er muligt at forestille sig en gyldig universalistisk moral.

Det er en ganske imponerende fire-dimensional interdependent referencestrukturlighed, Schmidt konstruerer. I sit opgør med den klassisk filosofiske diskurs' systemiske formtvang introducerer han tillige en ny *politisk* filosofi: Når systemet i dag er en umulighed og den endelige reduktionsinstans således historisk er opgivet, gælder det nemlig om at implantere en *politisk sans*! Politikken får pladsen som selve drivkraften i Schmidt's "kategorinet"; det politiske er "refleksionen over den konfliktualitet, der gør sig gældende som et vilkår og forligelsen med en svækket ontologi, der ikke desto mindre insisterer på at konstruere en socialontologi, som må være idéhistorisk reflekteret og som anvendt idéhistorie blive til *soci-alanalytik!*" (s. 16).

Viljen til orden er en aktuel bog: Den respekterer, at vi - efter subjektets decentrering - er henvist til en *svækket ontologi*, dvs. henvist til den filosofi, som er mulig efter svækkelsen af ontologiens stærke strukturer. Lars-Henrik Schmidt's re-

spekt præsenterer sig i konstruktionen af en fornem *tragisk* filosofi, der gør nye kategorier gældende som f.eks. erstatning, gentagelse, forligelse og distance.

Forbindelseslinjen tilbage til *Den sociale excorsisme* viser sig tydeligst i afsnittet om erstatningsmetafysikken. Pointen er her den, at en altid-allerede fortabt umiddelbarhed erstattes i en gentagelse, som er en *tilsætning* i dobbelt forstand: dels sættes noget til, idet gentagelsen aldrig kan blive identisk med "originalen" (metafysikkens efterstræbte grund); dels producerer gentagelsen også et overskud i form af en tilsætning af noget nyt. Gentagelsen kan med andre ord aldrig blive en gentagelse af det identiske, og derfor er vi henvist til en erstatning, som på én gang er et tab og et tilskud, både "for lidt" og "for meget". Til forskel fra dialektikken, som på den ene eller den anden måde søger en *forsoning*, plæderer Lars-Henrik Schmidt for en tragisk *forligelse* med dette vilkår. Forliget får skikkelse af en erstatningsmetafysik, der igen må forstås dobbelt: ikke blot er der tale om en erstatning af metafysikken, men også om en erstatningens metafysik.

Spørgsmålet er imidlertid, om ikke hele denne uhyre subtile konstruktion akkurat bidrager til at fastholde den metafysik, den eksplicit hævder at ville erstatte? - Her synes en samlæsning af Lars-Henrik Schmidt's overvejelser med den italienske filosof Gianni Vattimo at kunne være givtig: Begge tænker i aktualiserende for-længelse af Nietzsche; begge har et mellemværende med dialektikken; for begge gælder, at teoretisk arbejde alene er meningsfuldt

i dialog med aktuelle kulturelle strømninger, og begge fastholder i "svækket form" forpligtelsen på filosofiens "store spørgsmål" og metafysikken. Konkret indebærer denne svækkelse, at vi må orientere os efter "svage historiske sidste instanser" (et begreb som i sig selv er et oxymoron: en stilistisk figur bestående af internt modstridende begreber), men betyder det nødvendigvis tillige - som Lars-Henrik Schmidt hævder - at disse må "forme en erstatningsmetafysik"? (s. 39). Her forekommer Vattimos begreb om en historisk overleveret "hermeneutisk begrundelse" (igen et oxymoron) i alt fald mindre sofistikeret! Schmidt og Vattimo er enige om, at metafysikken ikke kan overskrides, "da det ville være det samme som at tænke en forudsætningsløs tænkning" (ibid.). Hos Vattimo bliver konsekvensen af dette imidlertid ikke en erstatningsmetafysik, men det, han i forlængelse af Heidegger kalder, en *forvindelse* - en tænkning som i en vis forstand tager metafysikkens kategorier "for gode varer", men som samtidig fratager dem de "stærke kendetegn", der konstituerede dem som metafysiske. Dette implicerer ikke nogen tragik og heller ikke noget forlig, men derimod en beredthed til *at vedkende sig arv og gæld*. Hvor Schmidt i konsekvens af erstatningskategorien fastholder, at vi ikke skylder noget, "end ikke taknemmelighed" (s. 97), er Vattimos pointe omvendt, at de svækkede metafysiske kategorier gælder som en arv, man må vise "den pietas, man skylder sporene af det, som har levet".

Viljen til orden er en sofistikeret

bog; den er vanskelig at læse, men så absolut anstrengelserne værd. Lars-Henrik Schmidt gør i en "bibliografisk note" opmærksom på, at bogen afrunder et projekt, som startede med *Vetandets politik* (Stockholm 1986). En virkelig flot sortie!

**Morten Haugaard Jeppesen
og Henrik Dahl Jensen**